

Smernice za upravljanje s problematičnimi terjatvami (v veljavi od 22. maja 2015)

Splošno glede upravljanja s problematičnimi terjatvami

Banka mora opredeliti merila za obravnavo dolžnika in/ali izpostavljenosti, ki zahteva podrobnejšo spremljavo. Take izpostavljenosti in/ali dolžnike mora banka redno pregledovati zaradi določitve načina njihove nadaljnje obravnave. Hkrati mora vzpostaviti informacijsko podprto evidenco zapadlih neplačanih terjatev iz naslova posameznih problematičnih kreditov.

Banka mora opredeliti merila za predajo dolžnika in/ali izpostavljenosti enoti za upravljanje s problematičnimi naložbami. Če so merila za predajo izpostavljenosti izpolnjena, mora banka oceniti, ali je restrukturiranje izpostavljenosti do zadevnega dolžnika smiselno. Ocena smiselnosti restrukturiranja mora biti pripravljena s strani organizacijske enote oz. zaposlenih, ki predhodno niso bili vključeni v proces odobritve kredita. Če je torej restrukturiranje izpostavljenosti smiselno, mora banka oblikovati ustrezen načrt restrukturiranja izpostavljenosti ter spremljati njegovo izvajanje in učinke.

V kolikor banka oceni, da restrukturiranje izpostavljenosti do zadevnega dolžnika ni več smiselno, mora izdelati okvirni terminski načrt izterjave izpostavljenosti, bodisi neposredno od dolžnika bodisi, če je izpostavljenost zavarovana, iz naslova unovčitve zavarovanj. V ta namen mora banka opredeliti natančna merila na osnovi katerih se odloči za izterjavo izpostavljenosti oziroma določiti okvirne roke za njihovo dokončno izterjavo (neposredno od dolžnika oz. iz unovčitve zavarovanj) ter vzpostaviti evidenco spremljanja rokov dejanske izterjave problematičnih izpostavljenosti. Hkrati s tem mora banka vzpostaviti tudi informacijsko podprto evidenco, na podlagi katere spremlja obseg dejansko vrnjenih problematičnih izpostavljenosti, neposredno od dolžnika ali iz naslova unovčitve zavarovanj ter obseg odpisov teh izpostavljenosti.

Če je to potrebno, mora banka zagotoviti, da so v proces razreševanja oz. izterjave in unovčevanja zavarovanj vključene ustrezne službe in/ali zunanji izvajalci.

Pričujoče smernice se **navezujejo na smernice glede spremljave komitentov in sistema zgodnjih opozoril (EWS)**.

Osnovna načela

Osnovna načela, ki naj bi pripomogla k **optimizaciji procesa in rezultatov** upravljanja s problematičnimi naložbami in njihovim restrukturiranjem:

- 1. INTENZIVNOST** – obravnava in spremljava problematičnih komitentov je najbolj intenzivna (aktivna), tako časovno, kot vsebinsko.
- 2. AŽURNOST** – za tovrstne komitente je potrebna tekoča spremljava in (dovolj) hitro ukrepanje.
- 3. NEODVISNOST** – enota, ki upravlja s tveganimi naložbami mora biti neodvisna, prevladujoč je vidik tveganj.
- 4. STROKOVNOST** – upravljanje s problematičnimi terjatvami, zlasti pa restrukturiranje, je zahteven proces, ki od ključnih vpletenih zahteva specifična znanja in izkušnje.

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

5. **POMEMBNOST** – v skladu z zahtevano povečano intenziteto ukvarjanja s tovrstnimi terjatvami, mora banka presoditi, kateri posamični komitenti so zanjo materialno najpomembnejši. Pomembnosti je prilagojena tudi uporaba njenih virov in intenzivnost obravnave (čas, zaposleni, sredstva). Glede na pomembnost segmenta SME v kreditnih portfeljih bank pa je treba zadostno pozornost nameniti tudi tovrstnim komitentom, vendar bolj na skupinski in standardizirani ravni.
6. **NIVO SKUPINE** – V enoto upravljanja s tveganimi terjatvami se prenese celotno skupino povezanih oseb, obravnava nujno zajema tudi ta nivo. V primeru bančne skupine, je potrebno poenoteno upravljanje problematičnih terjatev (na ravni skupine povezanih komitentov).
7. **VSEBINA PRED OBLIKO** – analiziranje, spremljava, poročanje naj ne bodo samo sebi namen, ampak naj se v kvalitativnem in kvantitativnem smislu osredotočijo na tisto, kar je res pomembno, kar učinkuje in pelje proti načrtanemu cilju.
8. **SLOVENSKA NAČELA PRESTRUKTURIRANJA DOLGOV V GOSPODARSTVU** – njihova osnovna predpostavka je, da je treba ohraniti gospodarsko dejavnost, kjerkoli obstaja razumna možnost, da je ta dejavnost sposobna preživeti na trgu, s čimer se lahko minimizira izgube vseh deležnikov in izogne nepotrebni oz. premalo pretehtanim stečajem podjetij. Pristop kreditnih inštitucij k prestrukturiranju dolga naj bi bil po teh načelih koordiniran, cilji pa so dolgoročno naravnani.

Organizacija, razmejitev odgovornosti

Tvegane komitente mora banka praviloma **identificirati že skozi sistem zgodnjih opozoril (EWS)** in spremljavo na opazovalni listi (WL), za kar je v banki zadolžena enota spremljave (monitoringa), oz. specialisti znotraj področja tveganj. To področje in njegove aktivnosti morajo biti integrirani v delovanje banke.

Če **ukrepi banke v fazi spremljave na WL niso zadostni** in se situacija s komitentom (in skupino) nadalje poslabšuje, je potreben **prenos na posebno enoto**, ki se ukvarja z upravljanjem s problematičnimi naložbami, kjer je ukvarjanje s komitentom najbolj intenzivno in za banko zahtevno.

Ta enota v banki mora biti izvedbeno (zadostna pooblastila za operativnost, zadostno število zaposlenih) in **strokovno močna, neodvisna**, ločena od področja komerciale in pod pristojnostjo člana uprave (oz. izvršnega direktorja), ki pokriva tveganja (CRO).

Ker je pri restrukturiranju in izterjavi poudarjeno pravno področje, mora banka tej enoti zagotoviti tudi zadostno **pravno podporo** (notranjo ali zunanjo).

Prenos komitentov

Banka mora imeti **jasno določene in zapisane kriterije ter sam postopek prenosa** komitenta (in skupine) v enoto upravljanja s tveganimi terjatvami in povratka v običajno obravnavo v komercialo.

Prenos poteka s **sodelovanjem večih področij** (tveganja, komerciala in upravljanje s problematičnimi terjatvami), ob tem pa je zahtevana tudi **priprava predajnega poročila** (to je v standardizirani obliki) z vsemi potrebnimi prilogi (npr. zadnji kreditni predlog in bonitetna analiza, izkazi podjetja in skupine, cenitve zavarovanj, druga pomembna dokumentacija).

Znaki, ki kažejo na **pomembno poslabšanje kreditne sposobnosti** komitenta zajemajo npr. materialno pomembne zamude pri poravnavanju obveznosti do inštitucije, razvidno (izraženo) potrebo po moratoriju ali prestrukturiranju dolga, insolvenčni postopek, likvidnostne težave, predčasno

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

odpovedovanje kreditnih pogodb pri ostalih inštitucijah, zahteve drugih inštitucij po izboljšanju zavarovanj, drastično poslabšanje poslovanja komitenta, itd..

Prenos komitenta v skrbništvo enote za upravljanje s problematičnimi naložbami (rehabilitacijo, razreševanje...) je **postopen** - najprej zaznava s sistemom zgodnjih opozoril (EWS) in nato uvrstitev na opazovalno listo (WL), zgolj izjemoma pa je prenos neposreden, npr. na predlog enote upravljanja s tveganji ali kreditnega odbora.

V določenih primerih bi morali biti prenosi v razreševanje **tudi avtomatični** – brez potrebe po dodatni presoji (zaznava v EWS; npr. materialno pomembne zamude nad 90 dni, začetek insolvenčnega postopka...). Neplačilo še zdaleč ni edini pogoj za prenos, enako pomembni so tudi drugi kriteriji, ki kažejo na pomembno poslabšanje kreditne sposobnosti komitenta.

Prenos nazaj ("ozdravitev") poteka postopno, preko nekaj časa trajajoče **spremljave na WL**, in sicer šele potem, ko je komitent izboljšal svoj finančni položaj do te mere, da inštitucija lahko pričakuje poplačilo obstoječih naložb, da niso več presežene mejne vrednosti/kriteriji EWS indikatorjev in da v primeru obstoja MRA komitent izpolnjuje vse dogovorjene pogoje (da torej komitent banki dokaže, da se je kreditna sposobnost pomembno izboljšala in je zadovoljiva).

Spremljava komitentov, ukrepi, odločanje

Za banko pomembne komitente (in skupine) v razreševanju (rehabilitaciji) je potrebna pogostejša, **intenzivnejša obravnava** oz. spremljava, kot to velja za komitente, ki so v rednem procesu, kjer je zadosten pregled komitenta zgolj na letni ravni. Za pomembne problematične komitente je nujen polletni pregled (oz. po potrebi tudi pogostejše).

V enoti za upravljanje s problematičnimi naložbami morajo čim prej **po prevzemu komitenta** (in skupine) v svoje skrbništvo:

- Določiti **pristojne osebe** v enoti in razmejijo odgovornosti.
- Preveriti **ustreznost oslabitev**; te bi morale biti na začetku še posebej konzervativno ocenjene, saj je negotovost izrazito visoka.
- Preučiti **pravni položaj in zavarovanja** (tržna, likvidacijska vrednost, pravna varnost...).
- Od komitenta zahtevati vse potrebne **podatke in pojasnila**.
- **Analizirati finančno in poslovno situacijo** komitenta (in skupine), vzroke za težave, ustreznost lastnikov in njihove finančne zmožnosti (dokapitalizacija).
- Oceniti s strani komitenta pripravljene **načrt finančnega in poslovnega prestrukturiranja**.
- Če je ocenjeno, da je rešitev komitenta mogoča in da je njegova dejavnost perspektivna, morajo pripraviti **strategijo prestrukturiranja**, sicer pa **strategijo izterjave** (izhodno strategijo). Postopke za morebiten odpis dolga ali njegovo konverzijo v kapital mora imeti inštitucija že vzpostavljene.

Ključna naloga enote za upravljanje s problematičnimi naložbami je v **operativnem upravljanju** s komitenti v procesu restrukturiranja in izterjave (aktivna obravnava komitenta z namenom ozdravitve, ali pa maksimiranje izplena v primeru izterjave, priprava strategije ravnanja s komitentom, izračun potrebnih oslabitev).

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

Pri prestrukturiranju je, poleg finančnega, **pomembno tudi poslovno** in (pogosto) lastniško prestrukturiranje; pri tem lahko inštitucija po potrebi **angažira tudi zunanje strokovnjake (svetovalce)**, s katerimi pa je treba jasno in razumljivo določiti pogodbene obveznosti in pravice,

zagotoviti možnost predčasne prekinitve sodelovanja, dogovoriti ustrežno kakovost storitev in merila za njeno presojo, njihovo plačilo pa bi moralo biti odvisno tudi od uspešnosti oz. učinkov njihovih storitev.

Nekateri od **možnih ukrepov pri prestrukturiranju, ki jih izvaja banka:**

- **Reprogramiranje/refinanciranje** obstoječih naložb banke (npr. potrebam in zmožnostim ustrežne prilagojena dinamika odplačevanja, kjer je osnova projekcija denarnih tokov).
- **Okrepitev zavarovanja.**
- **Konverzija** (dela) dolga v kapital komitenta (in s tem zagotovitev upravljskega vpliva).
- **Delni odpis** dolga (kjer se z ustreznimi mehanizmi zagotovi, da je odpisani dolg lahko poplačan v primeru izboljšanja poslovanja komitenta).
- Zagotavljanje **garancijskega potenciala in finančnih sredstev za tekoče poslovanje**, odkup terjatev na osnovi tri-partitne pogodbe. Načeloma je poplačilo tovrstnih dodatnih financiranj prioriteto.
- Odkup in **dokončanje nepremičninskih projektov** z namenom minimiziranja izgube banke.

Pomembno je, da prestrukturiranje v večjih primerih poteka **usklajeno** med pomembnimi bankami upnicami v okviru sklenjenega **krovnega dogovora** med njimi (MRA), kjer prevzame, če se banke ne dogovorijo drugače, **vlogo koordinatorja**, ki bo vodil pogajanja med bankami in komitentom, tista banka, ki je komitentova največja upnica. V primeru krovnega dogovora (pa tudi v primeru individualnih prestrukturiranj) je povečini smiselno nekaj mesečno **obdobje mirovanja**, za katerega se pisno dogovorijo ("stand-still" sporazum) v bodočem MRA sodelujoče banke. To prehodno obdobje vpletenim bankam upnicam omogoči, da si izmenjajo informacije, da analizirajo nastali položaj, finančno stanje komitenta in svojo upniško pozicijo ter okrepijo stike s komitentom, po drugi strani pa preprečujejo morebitno samovoljno uveljavljanje pravic posameznih upnic in ogrožanje položaja ostalih bank. Pri prestrukturiranju, zlasti pa v primeru konverzije ali odpisa dolga, je **ključno konstruktivno sodelovanje posloводства in lastnikov** z bankami.

Mogoči **drugi ukrepi** pri prestrukturiranju, ki so predvsem v domeni komitenta, njegovih lastnikov in zunanjih oseb:

- Posamična ureditev **razmerij** z vsemi bankami upnicami.
- Izboljšanje **upravljanja z obratnim kapitalom** in posledično izboljšanje likvidnosti (zlasti upravljanje s terjatvami in zalogami).
- Usmeritev/osredotočenje na **donosnejša področja** dejavnosti komitenta, **racionalizacija** stroškov.
- **Odprodaja poslovno nepotrebnega** premoženja (z jasno določenimi roki in pogoji prodaje).
- **Dokapitalizacija** s strani obstoječih lastnikov oz. **iskanje strateških partnerjev** (pri iskanju lahko inštitucija komitentu pomaga s svojim posredovanjem).

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

- **Zamenjava posloводства**, ki je neučinkovito ali nekooperativno.

Tekom obravnave problematičnih komitentov mora banka **ažurno preverjati ustreznost oslabitev** (zlasti v primeru zniževanja mora biti le-to konzervativno) ter vrednost in pravno varnost **zavarovanj**.

V banki je treba jasno **določiti aktivnosti, ukrepe/poti in končne cilje**, skupaj z mejniki in merili za presojo njihovega uresničevanja in uspešnosti. Individualna obravnava je smiselna in ekonomična zlasti za pomembne izpostavljenosti, še posebej tam, kjer obstaja MRA.

V banki mora biti zagotovljeno **redno poročanje**, glede razreševanja pomembnih izpostavljenosti tudi na individualni ravni.

Interna pravila, metodologije, politike

Banka mora pripraviti in uveljaviti **jasna, razumljiva, napisana pravila** upravljanja s tveganimi terjatvami (popis nalog in odgovornosti, ukrepi, sam proces, sodelovanje z drugimi področji, materialnost...).

Za pripravo in aktualiziranje pravilnikov, metodologij in politik je v banki **zadolžena enota** upravljanja s tveganimi naložbami. Z njimi morajo biti seznanjeni (in jih uporabljati) vsi, ki sodelujejo v procesu razreševanja (zunaj in znotraj organizacijske enote).

Morebitna odstopanja prakse od sprejetih politik morajo biti v banki dokumentirana in pojasnjena. **Na ravni bančne skupine** morajo veljati enotna pravila obravnave problematičnih naložb, potrebno je medsebojno obveščanje in usklajevanje glede skupnih komitentov (oz. iz iste skupine povezanih oseb).